

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

D R A U G A S

Saturday supplement

1997 m. sausio mėn. 25 d. / January 25, 1997

Nr. 18(4)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Žodžio tarnyba

JUSTINAS MARCINKEVIČIUS

Palaiminta ranka, glostanti vaiko galvą, laikanti knygą arba tiesianti ją — kaip duoną — kitam.

Triskart palaiminta ranka, kuri štai jau 450 metų tiesia mums, lietuvininkų ir žemaičių, mūsų RASTĄ. Visa Lietuva šiandien susitelkė prie tos rankos, susirinko aplink savo KNYGĄ. Nors tik nedaugelis yra ją matę, tačiau visi tiki, kad ji yra. Ji turi būti, nes be jos nebūtų ir Lietuvos.

Todėl ir galime sakyti, kad turime du karalius: Mindaugą, sukūrusį Lietuvos valstybę, ir Mažvydą, sukūrusį Lietuvos knygą. Kokie sudėtingi bebūtų valstybės ir knygos santykiai, knyga visada yra arčiau žmogaus, nei valstybė. Todėl ir Mažvydo karalystė gilesnė už

Justinas Marcinkevičius

* Kalba, pasakyta pirmosios lietuviškos knygos 450-ųjų metų minėjimo 1997 m. sausio 8 d. Operos ir baletų teatre, Vilniuje.

Mindaugo. Jis ateina iš lietuvių kalbos Lietuvos, jis ir kreipiasi į ją kaip koks apaštalas — jautriai, intymiai: broliai seserys... Lyg sė-

tiesą, jog Bažnyčia niekada nemokė, kad krikščionybė yra svetima ūkiškai žemiškam žmogui gyvenimui. Ši tiesa gali padėti mums suprasti, kodėl Matulaitis, būdamas Dievo malonės vertintojas, nesivaržo būti sociologu.

Nors Dievo malonė yra kažkas virš žmogiškos prigimties galių, tačiau jos veikimas yra tokio pobūdžio, kad prisitaiko žmogiškai prigimčiai taip, jog išoriškai pasidaro nematomas. Tačiau žmogus, norėdamas, gali jį atpažinti. Katalikas teologas darosi visuomenininku dėl to, kad jis supranta Dievo malonės vadovavimą kasdieniniuose žmogaus gyvenimo reikaluose.

Vytautas Bagdanavičius

dėtų kartu su jais vargo grytelėje ir iš vieno molinio dubenio ar medinės niekočios prastą kalbą virala srėbtų. Iš čia, nuo šito stalo, skelbdama dvasinį artimumą ir bendrystę lyg žėgnonė į knygos pavadinimą ir jos esmę atėjo tie „prasty žadei“ — t.y. paprasti žodžiai.

Mažvydas, galima sakyti, davė toną visai mūsų raštijai, nubrėžė demokratinę intelektualinio augimo kryptį. Nuo šiol — nuo 1547 metų sausio 8 dienos — lietuvių RASTAS įsipareigojo tiems broliams ir seserims, į kuriuos tik užgimęs kreipėsi, įsipareigojo žmogui ir jo kalbai. Būtent šitas mūsų rašto siekis, jo demokratizmas ir gelbėjo jį ir žmogų tamsiais istorijos amžiais. Argi ne „prasty žadei“ buvo Donelaitis, Strazdas, Daukantas, Vienožindys, Maironis?

Niekas ligšiol taip tiksliai, taip aktualiai nesuformulavo rašto misijos, jo priedermės, kaip pats Mažvydas savo *Giesmių krikščioniškų I dalies* lotyniškoje pratarinėje. Cituoju: „... kad žodžio tarnyba išliktų ir mūsų kalba ir persiduotų būsimoms kartoms“. Žodžio tarnyba! Pasakyta amžiams. Norėčiau pabrėžti, kad iš šios tarnybos Mažvydas nė vieno mūsų dar nėra atleidęs. Nebent mes patys pabėgom, pasitraukėm, apleidom ją ar išdavėm.

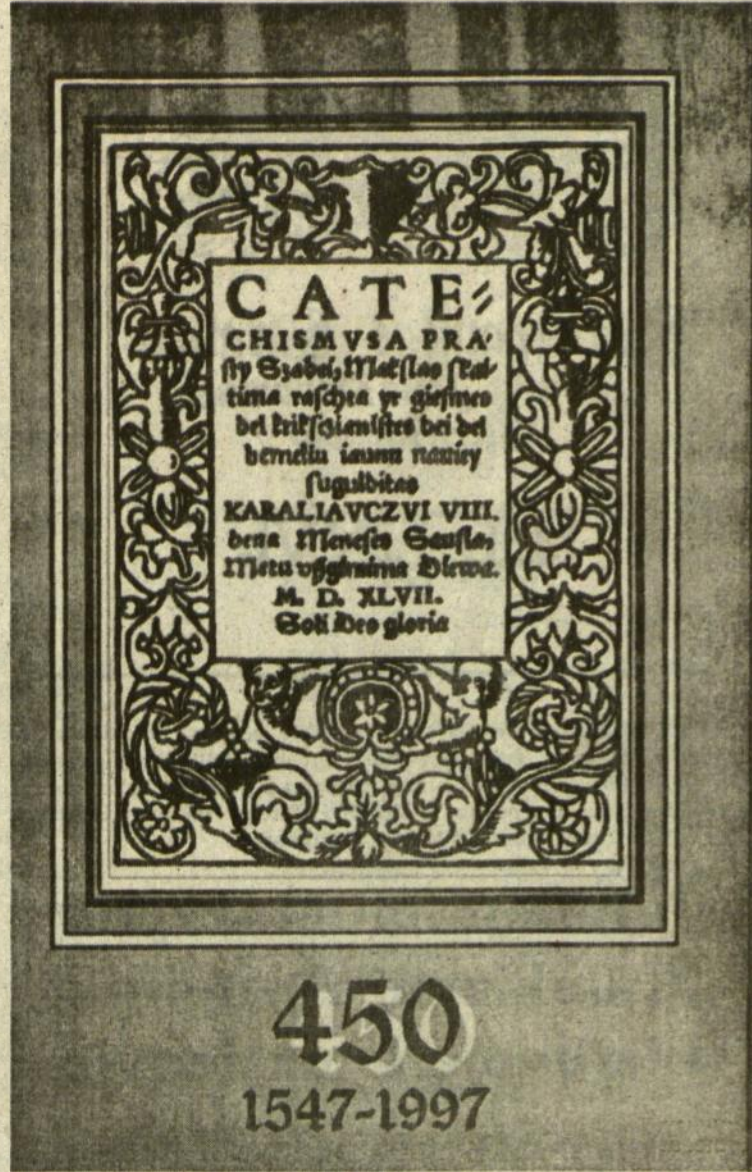
Žodžio tarnyba — tai dvasios tarnyba. Mažvydo knyga — kurianti knyga, ji eksponuoja, išskleidžia gyvą dvasią, ieškančią išsigelbėjimo, kylančią ir klumpiančią po žemės vargų ir nuodėmių našta, nuolankiai šnabždančią poteries, su viltimi kartojančią tikėjimo tiesas arba sugrubbyta širdimi giedančią:

Apmazgok mus nog piktibiui, Taip ir nog visu biauribiui.

Tai dvasios pastangos suprasti, nušvisti ir nušviesti, pakilti ir pakelti. Ir argi nepadidėjo žmogus, pirmosios knygos „Urėduose“ — t.y. prievolėse, pareigose — perskaitęs: „Miliek artima tava kaipio patis save“. Arba: „Kas gier ira, daryk ir turesi garbe“.

Žinoma, tai idealus žmogus, jo kontūrai Mažvydo samoneje, jo ilgesys ir projektas mūsų pirmojoje knygoje. Tikrovėje tas žmogus buvo kur kas prieštaringesnis, aptekęs visokiom velnuvom, deivėm, žemėpačiais bei laukosargiais. Tokį žmogų Mažvydas piešia eiliuotoje prakalboje.

Vadinasi, pirmoji mūsų knyga (kaip ir pridera knygai) liudija prieštaringą tikrovę bei joje pasimetusi, nusivylusi ir kenčianti žmogų. Religinį, ideologinių kovų metu, kai Dievą ir idėją vieni tempia į save, kiti į save, žmogus jau nežino kuo tikėti, jis lenkiasi prie žemės ir grįžta prie senųjų savo dievų, duona tampa jo didžiojo rūpesčio, jam net ima atrodyti, kad pagrindinis dievas ir yra duona ir kad didesnis jos kšnis yra didesnė laimė ir didesnė tiesa, Jau

Martynas Mažvydas. „Catechismus prasty szadei, makslas skaitima rascha... (Karaliaučius, 1547). Pirmoji lietuviška knyga, parengta evangelikų liuteronų kunigo, Ragainės klebono Martyno Mažvydo. Tai pirmasis lietuviškas elementorius, katekizmas, giesmynėlis. Prakalba „Knigieles pacias byla...“ yra pirmasis originalus eilėraščių lietuvių kalba. Manoma, kad knyga buvo išspausdinta 200-300 egzempliorių tiražu. Išliko du egzemplioriai, saugomi Vilniaus ir Torunės (Lenkija) universitetų bibliotekose.

tampa nebesvarbu, kokiais būdais tas kšnis įsigyjamas.

Ar ne panašų laikotarpį išgyvename ir dabar? Ar ne todėl ir intelektualusis Ragainės klebonas Mažvydas niekaip nepajėgia prisišaukti savo parapijiečių sekmadienio pamaldoms, krikšto ar santuokos apeigoms. Tikriausiai jie nesuprato Mažvydo idealizmo, jo prozelitiško reiklumo, tačiau tuo pačiu metu jie galėjo kartu su savo ganytoju, pakėlė akis į dangų, iš visos širdies giedoti:

Liepk panams teisei rediti, Muss iš teisybės suditi.

Ko gero, tai ir šiandien pačios aktualiausios eilutės mūsų pirmojoje knygoje.

Atsiverčiame savo pirmąją knygą suprasdami, jog tai ir yra pirmasis lietuvių kalbos namas, gryčia, troba, žemaičių numas, pirka, tarp miškų pasimetusi medinė bažnytelė, neturtingas tų laikų palivarkėlis... Tačiau, nepaisant knygos kuklumo, tai vienas didžiausių mūsų dvasios įvykių. Nuo jo prasideda kitokia Lietuva. Erdvesnė, gilesnė, gal net saugesnė, negandoms ištikus, jau turinti kur pasislėpti — savo knygoje. Tai mūsų rašto senamiestis, kuriam, atrodo, neturėtų grėsti sugriuvimas ar kita kokia pavietrė.

Bet, ką gali žinoti — juk Lietuvos istorija pilna gaudžių nutikimų: antai 1581 metais iš vieno Vilniaus knygų prekybininko buvo paimtos visos vadinamos „eretiškos“, t.y. liuteroniškos knygos ir viešai sudegintos. Nedrįsčiau tvirtinti, kad tarp jų nebuvo bent vieno mūsų pirmosios knygos egzemplioriaus — jos eretiškumui nustatyti užteko nuorodos tituliname puslapyje, kad ji „suguldyta“ ir „išbrukta“ Karaliaučiuje. Yra žmonių, mėgstančių žiūrėti į degančias knygas. Net ir mūsų laikais.

Taigi, mūsų rašto senamiestis. Dairomės po jį, negalėdami atsidžiaugti pirmojo lietuviško eilėraščio bokštu, meistriskai įkirstu jame akrostichu. Apžiūrėjame pirmojo lietuviško elementoriaus pastogę. Žėgnojamės prie nedidelės pirmojo katekizmo bažnytelės, kurioje vargo lietuviai kūdža savo poteries. Klausomės Mažvydo, drauge su „žekeliais“ giedančio „giesmes šventas“... Yra ką pažūrėti mūsų KNYGOS senamiestyje, yra prie ko susikaupti, ką patyrinėti. Tad paliekame ją atversta.

Atversta knyga — tai atsiverusi žmogaus dvasia. Atsiverusi darbui, kūrybai, meilei.

Šiame numeryje:

Palaimintasis Jurgis Matulaitis — socialinis aktyvistas • Justinas Marcinkevičius apie Mažvydą • Mažvydo „Katekizmo“ jubiliejiniai renginiai • Poetai Algirdas Verba ir Gasparas Aleksa • Pokalbis su trim Lietuvos muzikais • Arnoldas Voketaitis ir Mūza Rubackytė per Čikagos WFMT radijo stotį

Kodėl Jurgis Matulaitis pasuko socialinės srities?

Kodėl Palaimintasis Jurgis Matulaitis savo veikloje paliko nuosąly teologines studijas ir nuėjo į socialinę sritį, organizuodamas Varšuvoje Lenkijos darbininkus? Tai yra klausimas, kuris kyla ta proga, kada Bažnyčios kalendoriuje sausio 27 dieną yra paskirta jo liturginiam pagerbimui pasaulyje.

Klausimas apie Palaimintojo Matulaitio susidomėjimą socialine sritimi ypač kyla tam, kuris yra perskaitęs jo daktarinę disertaciją, skirtą išaiškinti teologinio galvėjimo skirtingumą tarp Katalikų Bažnyčios ir rusiškios teologijos. Savo studijoje Matulaitis prikiša rusų teologijai, kad ji, savo žmogaus sampratėje, labai susidomėjusi pirminio žmogaus sukūrimu, jo panašumu Dievui, neturi pakankamai dėmesio tam, kas Vakarų krikščionijoje yra vadinama Dievo malonė. Nors pirmąją žmogų rusų teologija nelaiko pilnai išbaigtu žmogui, bet ji jam suteikia tokią didelę galią, kad jis pats iš savęs gali pasiekti savo amžiną laimę. I palaimingą žmogaus amžinybę ši teologija žiūri kaip į paties žmogaus pasiekimą. Kai tuo tarpu katalikiška teologija amžinąją žmogaus laimę laiko antgamtinio Dievo prisidėjimu. Matulaitis prikiša rusiškai teologijai, kad ji neturi tokio Dievo malonės supratimo, kuriuo yra būdinga Vakarų Europos teologija.

Ir iš tikrųjų, jeigu žmogus yra pagrindinis savo amžinosios laimės kūrėjas, tai ta laimė gali būti tik tokia, kokią jis savo prigimtimi įstengia sukurti.

Tačiau Palaimintasis Jurgis Matulaitis, turėdamas tokį labai artimą krikščionio santykį su antgamtinio Dievo malone, savo veikloje pereina į natūralių žmogaus gyvenimo reikalų analizavimą.

Kaune 1909 metais Jurgis Matulaitis suorganizavo visuomenininkų suvažiavimą svarstyti socialinį klausimą. Tuomet vyksiantį socialistinį judėjimą jis aptarė kaip platią vandens srovę, išturpus sniegui, kuri grasina užpilti vis platesnes gyvenimo sritis. Dėl to socialinio klausimo svarstymą jis laiko būtina šiuolaikinio žmogaus pareiga. Štai jo žodžiai: „Kiekvienas pilietis privalo pažinti ir suprasti tą klausimą, o pažinęs pridėti sulig savo išsigalėjimo prie jo išrišimo“. („Trumpas išaiškinimas šių dienų socialinio klausimo“, *Draugija*, 1909 liepos rugpjūtis, Nr. 31-32, p. 31).

Taigi i dalyvavimą socialinių klausimų sprendime Matulaitis žiūri ne kaip į laisvo pasirinkimo dalyką, bet kaip į žmogaus prievolę. Pereidamas į atskiras socialinio klausimo sritis, jis pradeda nuo amatininkų ir smulkių pirklių. Negalėdami susilyginti su didžiausiais pramonininkais, jie neretai patenka į vargšų eiles.

Pereidamas prie moterų klausimo, jis atkreipia dėmesį į tai, kad moterys nebūtų išnaudojamos, įjungiant jas į darbą. Iš kitos pusės, jam rūpi, kad moterys, išėjusios mokslo, turėtų galimybės atitinkamą vaidmenį vaidinti visuomenėje.

Gesmes Chir- sczoniskas gedomas Baz- niczosi per Adnenta ir Ka- ledas ir Gram- niczu.

Isch spaukstas Karalau-
czui nãg Jona Daubmana
Metu Dievay

M. D. L X V I.

Martynas Mažvydas. *Gesmes chirsczoniskas, gedomas baszniczosi per Adnenta ir Kaledas ik Gramniczu.* (Karaliaučius, 1566). Pirmoji giesmyno dalis, jau po Martyno Mažvydo mirties, parengta jo pusbrolio Baltramiejaus Vilento. Daug giesmių paimta iš Martyno Liuterio rinkinio („Geistliche Lieder“, 1553), kitos verstos iš lotynų, lenkų kalbų.

Jubiliejiniai Mažvydo „Katekizmo“ renginiai Lietuvoje ir užsienyje

ALGIMANTAS ANTANAS NAUJOKAITIS

Vilniuje ir kituose Lietuvos miestuose bei apylinkėse tęsiasi renginiai, skirti pirmosios lietuviškos knygos 450 metų jubiliejui. Nušviesdama juos, Lietuvos spauda pažymi, kad Martyno Mažvydo *Katekizmo* minėjimas — tai pirmasis nepriklausomybę atgavusios Lietuvos ir Amerikos lietuvių bendras kultūrinis projektas. Kitą dieną po iškilmingo minėjimo sausio 8 dieną Operos ir baleto teatre ir paminklo-bareljefo atidengimo Martyno Mažvydo bibliotekoje, Vilniuje, įvyko Lietuvos Respublikos Seimo pilnatos posėdis, skirtas pirmosios lietuviškos knygos 450 metų sukakčiai. Jame dalyvavo svečiai iš užsienio, Mažvydo *Katekizmo* minėjimo komiteto JAV-ėse nariai Dalia S. Anysienė ir dr. Jurgis Anysas. Apie *Katekizmo* reikšmę kalbėjo Seimo pirmininkas profesorius Vytautas Landsbergis, UNESCO generallinio direktoriaus pavaduotojas, Kultūros sektoriaus direktorius H. Crespo-Toral, kiti užsienio svečiai. Buvo paskelbtos ir įteiktos premijos už senosios lietuvių raštijos mokslinius tyrimus.

Vytautas Landsbergis Valstybinės komisijos premiją įteikė Vilniaus universiteto docentei Reginei Koženiauskienei už kelis reikšmingus Martyno Mažvydo ir kitos 16–17-ųjų amžių lietuviškos raštijos tyrinėjimus. Žinomas baltistas, Muenchen'o universiteto profesorius dr. Jochen D. Range už vertingus senosios lietuvių raštijos tyrinėjimus buvo apdovanotas Kultūros bei Švietimo ir mokslo ministerijų premija. Ją įteikė Švietimo ir mokslo ministras Zigmantas Zinkevičius pasakė, kad Mažvydu yra ko didžiulio, kad Lietuvos kaimynų — rusų pirmoji spausdinta knyga pasirodė tik praėjus 200 metų nuo *Katekizmo*. Kultūros ministro Saulius Šaltenis šios ministerijos premiją įteikė Vilniaus universiteto bibliotekininkystės specialybės magistrantei Jurgitai Baltronaitei. Ji kruopščiai atliko

svarbių knygotyros darbų, išnagrinėjo prieškarinės nepriklausomos Lietuvos žinomo bibliofilo spaudos darbuotojo Petro Jakšto veiklą.

Minėjimo valstybinės komisijos sekretorius, Vilniaus universiteto profesorius Domas Kaunas *Draugo* kultūrinio priedo skaitytojams prašė pranešti, kad sausio mėnesio pabaigoje bus baigtas Aleksandro Digimo dokumentinis kinofilmas apie lietuviškosios knygos kelią, o taip pat Valentinos Paukštelytės televizijos filmas, skirtas pirmajai lietuviškai knygai. Domas Kaunas kalbėjo apie galimybę šiuos filmus su angliškais subtitrais išleisti ir kasėtemis, kad juos galėtų žiūrėti išeivijos lietuviai ir užsieniečiai. Be to, numatyta išleisti elektroninę (multimedia) knygą apie Martyną Mažvydą ir jo *Katekizmą*. Kultūros bei Švietimo ir mokslo ministerijos jau anksčiau yra išleidusios informaciją apie Martyną Mažvydą ir pirmąją lietuvišką knygą kompiuteriniuose tinkluose.

Profesorius Domas Kaunas pažymėjo, kad Amerikoje gyvenantys lietuviai turi didelę vertybę — Mykolo Tvarausko 1875 metais išleista lietuvių — anglų kalbų žodyną. Tai pirmoji lietuviška knyga Amerikoje. Būtų labai gerai, jei šią vertingą knygą pakartojamai išleistų JAV Lietuvių Bendruomenė ir kad bent pusė jos tiražo galėtų pasiekti Lietuvą. Minėjimo valstybinės komisijos pirmininkas Domas Kaunas taip pat pasakė, kad Klaipėdoje numatyta surengti tarptautinę mokslinę konferenciją „Renesanso ir Reformacijos įtaka Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Mažosios Lietuvos lietuvių kultūrai“. Raginės (dabartinėje Rusijos Federacijos Kaliningrado srityje) bažnyčioje, kurioje klebonavo Martynas Mažvydas, numatyta atlikti tiriamuosius darbus, Martyno Mažvydo palikimą paieškoti, parengti ir pradėti tos bažnyčios restauravimą. Kaunas apgailestavo,

Algirdas Verba

ORKESTRO DUOBĖ

Ak, iš duobės garsai orkestro skrenda
Viršum galvų ugnim rudens žvaigždžių.
Ir nematau aš veido muzikanto,
Tik širdį, širdį plakant jo girdžiu.

Damoklo kardas kybo virš galvų.
Ir sveikinu niekšybę aš ar mirtį.
Net kurčėnėbylių verčiančią išgirsti
Tai, kas vien Dievo ausiai pagavau.

Tai ašara lelijoje vilnija,
Tai nertėja kaip eržilas ūmus.
Gerai, kad pažymėta vaterlinija,
I du pasaulius padalijus mus,

Atskyrusi nuo kriokiančių jau plaučių,
Išbėgančių siūlių ir nuo raukšlių,
Nuo žagsulio, taukuoto frako, kliaučiu,
Nuo vaško, prakaito ir pamuilių,

Nuo to, kas nuolat krinta, trupa, genda,
Nuo muzikavimo to riste, le,
Apsukriojo likimo — dirigento —
To pederasto su mikla
Lazdele.

Vargšėlį įkasa į žemę gyva,
O jo virš žemės kyšanti fleita
Garsais nežemiškais lyg užburta
Sruvenanti tarsi gyvybės syvai
Net valkatą apjuosia visata.

UTĖLĖTI LIETŪS

Kanopa kiauulės — mano amuletas,
Alpstu aš rudeno kvapuos salsvuos...
O Lietuva, tai utėlėti lietūs
Lyg girliandos krinta ant galvos.

Atleisk, Justiniškių mielojo Laura,
Gal tai ne ilgesys, o niežulys?
Slaptina dvidešimto amžiaus aura
Mūs galvas susiglaudusias aplis.

Ne auksu apkrėstas dangaus aksomas,
Gal ji liuksėjo liemeniu levos?
O gal apšepes buvo pats Adomas,
Ir prakeiksmas — tie lietūs ant galvos...

Burnoj vandalo velias pirtys Romos,
Ir tarp dantų — pašvaistė sukasta.
Neatsipeikėt iš reklamų komos,
Kuri į žemę sminga kometa.

Dievai — ne amžini. Dievybė — grašiuose,
Tarsi vienučių apkalti langai.
Duris ten varsto moterys nugaišusios,
Su laikraščiais — nugaištantys vaikai.

O utėlėti lietūs nuskardens,
O gal tai ašaros akmens, tėvyne?...
Išaušęs rytas smegenis lukštens
Tavus tarsi privatųjį kiaušini.

SAVO ŠERMENYSE

Daviau apšilti savo duobkasiams,
Juk jiems kaip ir visiems delnai panižę:
Gal kūną smėlis man švelniau apsems,
Gal nesukryps statytas smėly kryžius?...

Kaip nuo vainikų svaigo man galva,
Tarsi vaidentų mokesčiai ar pelnas.
Per kelią juodas perbėgo šuva —
Gal tai nujogo mano dvasią vėlnias?

Buvau aš savose šermenyse,
Nors, nuodėmės baisiausias išsirišęs,
Aš slapto tarp maldų klausiaus esė —
Nevykėlis, girtuoklis ir mergišius...

Ir kam tiek rypavimų, tiek raudų? —
Ne į rekrutus, o dangun ėmimas...
Medalį neša žiurkė tarp dantų —
Dausų garbės piliečio sutikimas...

Ji ašarojo. Gal tikrai graudu,
O gal tik nuoskaudas manąsias narstę
Žmona mosavo balta nosinaite,
Lyg gindamos nuo mūsų ar uodų...

Kol gyvus, mirusius apkalėdajom,
Krūtinės daug atsikvėpė laisviau.
Aš su kaimynais iš pradžių giedojau,
Paskui jau su kaimynais dainavau.

Eglė, žalčių karalienė,
Parvyko į savo gimtinę
Pasižmonėti,
Ir nesuprato nieko.

Iš baimės, iš baimės
Čia stato namus
Ant guminių lazdų —
Jie sūpuojas tiktai
Prasivėrus ugnikalniams.

Jos pusseserė,
Vieniša pardavėja,
Pasigimdė vaikėlį šuns galva
Ir mina teismų slenksčius,
Ieškodama alimentų.

Pusbroliai
Šventose ažuolų giriose
Ant šventų aukurų
Kepė kepsnius —
Patys valgė ir dar prekiaavo.

Galingi balsingi vyrai
Mušė savo kupras
Lyg didžiulius karo būgnus
Ir giedodami laukė priešo.

Staiga iš aukštai
Tiesiai jai ant galvos
Pabiro saulėgražų lukštai —
Vėl praskrido erdvėlais...

Ryšuliai, ryšuliai, ryšuliai,
Ak, sausakimšos stotys ir aerouostai...
Kaip aukštai tu ant tų ryšulių iškilai
Ir slapta — lyg valdovas į sostą.

Kiek yra Lietuvoj Lietuvos?
Tualetų architektūra, girtos muitinės...
Kūdikėliui išaugo ragai ant galvos
Nuo spalvoto importinio mutinio.

Tai — Bastardų diena. Jie užplūdo gatves,
Kokio Dievo koks pranašas sau gerkle perkas pats?
Kaip atšokau navynės namuos vestuves,
Ir lauks auksas manęs, jei Spynų kalną perkopsiu.

Greit tos širdys pailso, tie turgūs ir burnos pradviso,
Ryšulių ryšulys, trūkinėjas ryšys...
Paskutinio šaukies patepimo lyg vizos —
Kas pralobs, pasikars, ką nudobs, kas sugriš.

Ir vandens, ir dangaus, iš šios žemės keliai
Susimaišė, o amžiaus incesta...
Tik maišelninkai, tik ryšuliai, nešuliai, —
Dega, sprogsta ir skęsta...

Jau ir meilė ne meilė — ryšiu vadinu,
Pats, vienišiau, ieškojai lyg kryžiaus to ryšio,
Kad kliedėtum ant jo tiek naktų ir dienų,
Tai nė kraujo ryšys, tai kraujagyslės plyšė...

Senas muitinės šuo
Lyg sena pavydi mylimoji apuosto —
O kokius neužuostus kvapus aš vežuos
Iš kraštų svetimų ir egzotiškų uostų?

O kaip sielų skurdu, viršum aerouosto skardu,
Ak, skaisti, išsiskleidusi tarsi skleroze
Laukiamajoje salėj ant betono grindų
Rožė...

Teatras Lietuvoje

„Persilaužimas“ kruvinų kojų fone

Vilniuje sausio 1 dieną „Keistuolių“ teatro salėje pristatytas Gdanskio (Lenkija) eksperimentuojančio teatro „Patz mi na usta“ („Žiūrėk man į lūpas“) spektaklis „Persilaužimas“.

Septyni svečiai iš Lenkijos publikai pristatė 50 minučių programą. Tik apatiniais drabužiais vilkintys artistai žiūrovus stebino originaliais sprendimais — scenoje daužė butelius, atvirai demonstravo nuogumą. Lenkų

UNESCO atstovybėje Vilniuje įvyko posėdis, kuriame dalyvavo JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros tarybos narė, Mažvydo *Katekizmo* minėjimo komiteto JAV-ėse narė Dalia S. Anysienė,

artistai stiklo šukėmis susipjaustė kojas, rankas. Iš žaidimų kraujas tekėjo upeliais.

Pasibaigus programai, šio teatro įkūrėjas Krzysztof Drzemaskewicz sakė, jo trupė susikūrė tik prieš metus ir iki šiol pastatė tik vieną spektaklį „Persilaužimas“. „Gyvenimas labai purvinas, todėl „Persilaužime“ parodėme visas jo tamsiausias ir nešvariausias puses. Spektaklį kūrėme visi kartu. Jame sudėti trupės narių išgyvenimai, praradimai, viltys, visos mūsų gyvenimas“, — teigė teatro įkūrėjas Krzysztof Drzemaskewicz.

Darius Šumskas

DePaul universiteto Čikagoje profesorius, Mažvydo *Katekizmo* minėjimo komiteto JAV-ėse narys dr. Jurgis Anysas, Pirmosios lietuviškos knygos 450 metų minėjimo minėjimo valstybinės komisijos sekretorius profesorius Domas Kaunas, Kultūros ministerijos atstovai. Aptartos bendros priemonės ir planai, tęsiant jubiliejinį renginį Amerikoje ir Lietuvoje.

SANTARVĖS FONDO PREMIJA

Vilniaus universiteto profesorė, literatūrologė Viktorijai Daujotytei paskirta šių metų Santarvės fondo premija. Apdovanojimą Lietuvos prezidentas laureatei pagal tradiciją Vilniaus Chodkevičių rūmuose įteiks Kalėdų išvakarėse — gruodžio 23 dieną.

V. Daujotytė yra trečioji Santarvės fondo premijos laureatė. Šį kasmetinį apdovanojimą už reikšmingą, tautą vienijančią veiklą, skiria prieš kelerius metus įkurta visuomeninė organizacija — Santarvės fondas. Jo įkūrėjas ir premijos fundatorius yra verslininkas iš Panevėžio Julius Kazėnas.

Pirmasis Santarvės fondo premijos laureatas buvo poetas Justinas Marcinkevičius, pernai šis apdovanojimas paskirtas Vilniaus arkikatedros bazilikos klebonui monsijnorui Kazimieriui Vasiliauskiui. (Elta, 12.12)

LANDSBERGIO ĮRAŠAI NORIAI PERKAMI

Seimo pirmininko Vytauto Landsbergio įrašyta lietuvių kompozitoriaus Mikalojaus Konstantino Čiurlionio kūrinių kasėtė tapo vienu iš geriausių šiemet įrašytų klasikinės muzikos albumų Lietuvoje.

Albumą išleido firma „Tembras“. Išpirkus pradinį tiražą 200 egzempliorių, buvo išleista kūrinių fortepijonui V. Landsbergis įrašė balandžio mėnesį. Joje — iš naujo įrašyti 28 garsiausio lietuvių kompozitoriaus kūrinių fortepijonui. Įrašų studijai, tuometinis Seimo opozicijos vadas skyrė naktis, po darbo Seime.

Muzikologas V. Landsbergis, net ir pasitraukęs į politinę veiklą, tebelaikomas didžiausiu M. K. Čiurlionio muzikos autoritetu. Jis beveik negroja kitos muzikos — tik M. K. Čiurlionio kūrinius. (BNS)

Momentas iš naujų knygų pristatymo Rašytojų sąjungos klube, Vilniuje: (iš kairės) poetai Gasparas Aleksa ir Algirdas Verba, literatūros kritikas Ljudvikas Jakimavičius ir poetams bei skaitytojams akompanavusi ir dainavusi Ilona Papečytė.

Arnoldo Baryso nuotrauka

Pykčio gėlės

Toks įvykis, koks neseniai buvo Vilniuje, Rašytojų sąjungos klube, pasitaiko retai – gausiai susirinkusiems skaitytojams ir rašytojams čia buvo pristatytos iš karto dviejų poetų naujos knygos – Algirdo Verbos *Orkestro duobė* ir Gasparo Aleksos *Užkeikti barbarus*. Šiuos du poetus jungia panašus likimas – Gasparas Aleksa yra Lietuvos žmonių su negalia sąjungos pirmininko pavaduotojas, o fizinės negalios ištiktas Algirdas Verba – šios sąjungos globojamas narys.

Nors Gasparo Aleksos profesija yra gydytojo-chirurgo, jis ilgą laiką dirbęs ligoninėse, bet iš gimties jis – poetas. Gasparas visuomet jautrus kitų nelaimei, kiek galėdamas padeda negalios ištiktiems žmonėms, invalidams. Ypač daug padeda sunegalavusiems savo plunksnos broliams – rašytojams. Jis pagelbėjo ne vienam fiziškai palūžusiam, nuskurdusiam, kartais nuo bohemiškos gyvenimo paliegiams literatūros darbininkams, juos guldydavo į ligoninę, lankydavo, prižiūrėdavo, kiek galėdamas stiprindavo jų dvasią ir kūną.

Jei ne Gasparo Aleksos pagalba, galbūt šiandien negalėtų pasikelti nuo lovos, leisti savo knygas ir Algirdas Verba. Jo vienišame kambaryje, palovėje ir senų popierių šusnyse aptikęs Verbos rankraštus ir pajutęs, kad juose glūdi tikra poezija, Aleksa padėjo parengti ir šią, be rodo, ketvirtąją Algirdo Verbos knygą, paremti jos išleidimą neseniai įsteigtoje žmonių su negalia sąjungos leidykloje „Jorūžis“.

Pelnydamasis kasdieninę duoną, Algirdas Verba dirbo *Valstiečių laikraščio*, aklujų draugijos žurnalo *Mūsų žodis*, kitose redakcijose, bet jo tikroji aistra (kaip ir dr. Gasparo Aleksos) – visuomet buvo ir yra poezija. Sovietmečiu Verbos knygas graibstyte graibstė šviežesnio, drąsesnio poezijos žodžio pasilgęs jaunimas, studentija. Verba yra pelnęs „Poezijos pavasario“ laureato vardą.

Rašytojų klube pristatydamas šių dviejų poetų naujas knygas, literatūros kritikas Ljudvikas Jakimavičius pasakė, kad abiejų pasaulėvaizdis, sąsajos su šiandieniniu, Lietuvai itin sunkiu ir permainingu laikotarpiu yra daugmaž vienodos, tačiau tiek turiniu, tiek forma jų poezija nevalia gretinti viena prie kitos. Jei Verbos eiliavimas – klasišinio, tradicinio stiliaus, tai Aleksos kūryba – modernesnė,

siurrealistinio pobūdžio.

Naujojoje savo knygoje Gasparas Aleksa gilina sielą žmogaus prigimtį, vyro ir moters vidinį ryšį. Jo poezija pilna aistros ir dinamikos, koncentruoti poetiniai vaizdai ir įvaizdžiai aprėpia mito, Biblijos elementus bei šiuolaikinę patirtį. Pasak Jakimavičiaus, Aleksos poezijai būdingas mozaikiškas eilėraščių dėliojimas.

Algirdo Verbos naujoji poezijos knyga *Orkestro duobė* savo nuotaika ir įvaizdžiais, teigė Ljudvikas Jakimavičius, skaitytoja gali pašturinti, net išgąsdinti. Bet reikia suprasti, kad ji buvo rašyta šiais Lietuvos skaudžiais ir prieštarais laikais. Verbos eilėraščiuose prasiveržia pagieža, pyktis, išsiūtis, bet tai persipina su giliu jautrumu ir užuojauta vargšams šiame žiaurėjančiame ir nužmogėjančiame pasaulyje. Vidinės įtampos ir dramatizmo prisodrinta Algirdo Verbos poezija kartu liudija nesaugią, traagišką „mažą žmogaus“ egzistenciją. Jakimavičius šią Verbos knygą palygino su Charles Baudelaire'o „Pykčio gėlėmis“.

Kalbėdamas apie šią ir kitas Algirdo Verbos knygas, poetas ir literatūros kritikas Valdemaras Kukulas pabrėžė, kad autorius jas rašo ne tiek plunksna, kiek

nervais, kad jo poezija ne tiek išgyventa, kiek išskaudėta. Lygindamas *Orkestro duobę* su kitomis Algirdo Verbos poezijos knygomis, Kukulas pažymėjo, kad ši, pastaroji, vertinga tuo, kad padeda giliau pažinti ankstesnius poeto rinkinius.

Valdemaras Kukulas priminė, kad 1980 metais išleista Verbos knyga *Aprišiu obelį* savo atvirumu, tiesumu, dramatiškumu anais sovietiniais laikais padarė sprogusios bombos įspūdį; autorius tapo tuometinės mūsų poezijos fenomenu. Pasak Kukulo, i Verbos *Orkestro duobę* reikia žvelgti kaip į visos šio poeto kūrybos akompanimentą. Juk ir to paties pavadinimo eilėraštyje nematyti duobėje grojančio orkestro – girdima tik jo muzika.

Autoriams sutikus, šiame *Draugo* kultūriniame priede spausdinama po pluoštą eilėraščių iš čia minėtų Algirdo Verbos ir Gasparo Aleksos naujųjų poezijos rinkinių. Gal užjūrio lietuviams bus įdomu paskaityti, ką ir kaip rašo dabartiniai, užjūryje daugeliui gal dar nežinomi ir negirdėti Lietuvos poetai, pasak Jono Meko, „šitais sielais ir / kūnu, žemei ir / dangui pavojingais laikais“.

Nuomonės ir pastabos

Cėntas prie Juozo Meškausko rašinio apie Juozą Eretą

Su dėmesiu skaičiau dr. Juozo Meškausko rašinį „Juozo Ereto šimtmečiui“ (*Draugo* 1996.12.21 kultūrinis priedas). Apie Lietuvai gyvenimą paaukojusį dvasios milžiną šveicarą pasakyta, kas būtinausia. Tiesa pasigedau nors kelių, sakinių apie jo lietuvaite žmoną Oną Jakaitę bei lietuviškai išauklėtą, anksti mirusią dukterį, teatro aktorę Aldoną Eretaitę. Iš redakcijos paaiškinimo žinant, jog tai – pasakaita, galima spėti, kad prelegento-autoriaus laikas buvo ribotas. Tenka dėkoti už tai, ką gavome. Tikėkime, kad apie velionį ne vieno dar bus rašomi straipsniai, disertacijos.

Aš čia noriu Juozo Ereto tema pridėti ir savo centuką.

Kai abiems sūnams 1972-ųjų vasarą leidome pamatyti Lietuvą, aš buvau jų palydovu, deja, tik iki Stuttgart'o, Vokietijoje. Iš ten, per Berlyną,

traukiniais jie su dideliais nuotykiškai Lietuvą pasiekė, penkias dienas tėvų žeme pasigerėjo ir laimingai į Stuttgart'ą sugrįžo. Vyresnysis, Jonas, po Europą keliavo su draugais, o jaunesnysis Viktoras, tik gimnaziją baigęs, keletą valstybių aplankė su manimi. Pirmoji buvo Šveicarija. Patiko mums ten gamta, bet jos žmonėms turėjau daug kritikos. Tulžį išliejau *Draugo* atkarpoje (1973 m. sausio 10 - vasario 27 d.) Šveicarijai teko vos trys tęsiniai iš 39. Po paskutinio tęsinio greit viską ir pamiršau, nes juk buvau rašęs tik „gryniausią tiesą“, tai, ką išgyvenau.

1973 metų balandžio pradžioje gavau *Draugo* redaktoriaus kun. Prano Garšvos laiškelį rašytą 1973.4.24. Atskirai siunčias *Draugo* adresu man dr. Juozo Ereto atsiųstą knygą. Įrašė ir dr. Ereto adresą, „jei jam norėtumėt parašyti...“

BABELĖS AVYS

Linksmoji

Kur neši vorelį
ant dailaus peties:
i nežinią,
i rudeni?
Ugnis apraizgys kojas,
parpulsu su kūdikiu,
tarsi templė
sulaužiusi lanką,
su strėle vaikelis
pabėgs už kalno,
už saldaus
širdies nusilpimo.
Kur neši vorelį,
baltą pilvo
liniją bėgantį:
pro keiksmus,
pro akis pavydžias?
Jam linksma
skeryčiotis tenai,
čiulpti pirštuką,
tėvo šarvus
pripildyti juoko,
grubumą užberti žeme,
kur rudaplaukiai velniai
naktimis kankina
mirties ratuose
paskutinį vyrą,
pirmąjį kūdikį.
Priešlą strėnos ir pečiai,
lyg gyslomis tekantys
verktų, drebėtų
burnoje akmenys.

Žaidžiančioji

Kiekvieną rytą
apsivelki savo odą,
tarytum paskutinį kartą
žengdama į laužą:
tegul ištrpsta
prilipę lūpos,
išmigę pirštai,
svyrantys lyg ežio spygliuose
kiaušinėliai ir lėliukės.
Negirdėta tyla –
du medžiai dygsta
viename akmenyje,
kur paukščių mėšlo
trys uncijos ir asarų
tik per prievartą,
vietos nebėra
trečiajam tolimam žvaigždyne,
dar be vardo.
Burna – makštis
rūdijančiam kardui,
jau pervėrusiam mirtinai.

Slaptingoji

Saulė leidosi, protėvių
vandenims glamonėjant
nesudrumsčiamą kraują,
auginantį geismą
naktimis, po avelės
liežuviu jungiantį
galvą ir pilvą.
Stangrus kaklas šaukė dangu,
kojų pirštukai, vos liesdami
vėją, prabėgdavo pro šalį:
kas medį nukirs,
laužo žarijoms,

Gasparas Aleksa

kas avi papjauš,
beviltiškai aukai?
Saulė – urano brūkšnys,
kur jūra našlė,
jos susitinka:
dvi pradžios,
dvi moterys,
lytis užrakinta,
ešafotas po smėliu,
žioplių minia nesusaukta.
pabėgi,
persirengusi vyru.

Apokaliptiškoji

Ar skauda kūdikiui,
gimstant per kančią,
vergė laisva
tarsi vėžlys,
nusimetęs žvynus,
tik avis laižo
ėriuką, jį eunuchas
papjauš savo broliams,
jie gers ne kraują
iš arklio kanopų,
moters idubimų,
o metalą tirpstantį,
jų varpos nudžiūve,
dantys peraugo liežuvių,
grūdus moterys renka,
giedant storabalsiam chorui,
šventųjų dykvietėse,
girtuoklių kapuose:
paskutinioji vakariene
ant akmenų,
lydantis apaštalam
tuščiomis rankomis
apskritime.

Šventoji

Nekaltą jos skrynelės
girgždėjimą slopindavome
nukirsdami galvą,
ši atgaudavo vis
skaistesnėmis akimis.
Meilės verpėja,
palikdama miestus,
dovanojo po sūnu,
po dukterį grįžus.
Esame jos vaikai,
jos valdžios,
atėjimas ir anga,
broliai ir siurbėlės
per vėjamotere,
stebuklingą tiltą,
jungianti
du bokštus,
du vyrus,
du ritmus,
tolstančius
moteriai mirus.

Dvasiškoji

Norus uždegi silpname,
stiprųjį žadinį skausmu,
kurį slopiname
laisvi nei kaliniai
prieš mirtį.
Valdovė – kūdikiui,
avis – karaliui,
rankoms – vėjas,
klubams – vanduo,

kai dūžtame ir keliamės,
apsimeti pirštuku,
pieši ant mano nugaros
raganosį su višta,
ryžtuosi gimti tavimi;
tarp lūpų smėlis,
saldžios šaknys
ir išnykimas,
kurio nebeprisiminsiu.

Žavi vandens srovė
plauna gyvulėlių papilves,
jie paklydę blaškoši
tarp liūdnu praeivių,
girdžiu tavo šauksmą:
panirk giliau,
ištrpk,
kalbamės tarytum vandeny;
kiekvienas žodis –
dusulys,
kai jų nelieka,
grimztame į pomirtinį gyvenimą.
Garuoja žalsva pagalbė
su gelsvu apskritimu:
čia tavo pirmojo vyro
ataizdą piešia
ir mato jūsų vaikai.
Jie ateis balzamuoti retortose,
išspjaus formaliną,
nusijuoks,
kad pats nenumirčiau.

ĖRIUKAS IR MERGAITĖ

I

Baltas ėriukėlis
i liūdną upę
vos gimes žiūrėjo,
slėpei jį širdyje,
ten mergaitę
juokėsi i tuščią
vaikišką karstėlį.
Dalgium sukaposiu
nepažįstamą upę,
prasmegs išgelbėtieji
per vandenį,
krikštą:
tegul jos krūtinė
apgaubia ėriuką,
jos dubuo
tebūna aukuras
negimusiems.

II

Ko delsi,
žolynų šaknimis
perverk,
ji ieško
ant akmens
ėriuko pėdos,
ji apauga vilna
baltąja,
keturrankė,
šimtakojė,
šimtaslygė,
tylinčioji?

Už kelių dienų atėjo knygelė, kuri, šį rašinį rašant, guli šalia rašomosios. Tai Hans Weigel'io „Lern Dieses Volk der Hirtenkennen“ (lietuviškai: „Susipažink su šia piemenų tauta“) Tarp viršelių tik 158 pusla-

piai. Bet parašyta taip kondensuotai, kad kitas autorius nesutalpintų į tris ir keturis šimtus puslapių. Apstu humoro, satyros. Duodama „piemenų viršelių man nei žodelio neįrašė.“ Tarp viršelių tik 158 pusla-

piai. Bet parašyta taip kondensuotai, kad kitas autorius nesutalpintų į tris ir keturis šimtus puslapių. Apstu humoro, satyros. Duodama „piemenų viršelių man nei žodelio neįrašė.“ Mane vis tiek tebešildė jausmas,

kad mano kelionių reportažą toks didelis, gerbiamas žmogus skaitė ir kad į jo tėvynės kritiką reagavo tokiu kultūringu būdu. Ak, dideli žmonės, kaip Juozas Eretas,

(Nukelta į 4 psl.)

Eduardas Gabnys, Antanas Smolkskus ir Genadijus Savkovas.

Rimanto Dichavičiaus nuotrauka

Trijų menininkų iš Lietuvos koncerto Čikagoje laukiant

PRANĖ ŠLUTIENĖ

Ateinantį šeštadienį, vasario 1 dieną, 6 v.v. Čikagos Jaunimo centro didžiojoje salėje koncertuos trys menininkai iš Lietuvos: Antanas Smolkskus, Eduardas Gabnys ir Genadijus Savkovas. Artėjant koncertui, užkalbinau juos, prašydama apie save ir savo muzikinį kelią pasidalinti su mūsų skaitytojais.

Antanas Smolkskus gimė 1953 metais, baigė docento P. Samuščio birbynės klasę Vilniaus konservatorijoje 1975 metais, nuo 1978 metų joje ugdo jaunuosius birbynininkus. „Antanas Smolkskus giliai pažino plačias šiuolaikines birbynės melodines, tembrines, dinamines, virtuozines galimybes, subtiliai atskleidžia tautinį lietuviškos muzikos charakterį, visų pirma pastoralinį lyriškumą, dainingumą“ — apie jį taip rašė Arvydas Kazimieras Karaška. O R. J. Kireilis, vienas žymiausių pasaulio klarinetistų, pirmasis Tarptautinės klarinetistų asociacijos pirmininkas, interviu, duotame *Literatūrai ir menai* (1985, Nr. 25), pažymėjo: „Maniau, kad birbynė — grubus liaudies instrumentas, o išgirdau be galo gražų garsą. Jos diapazonas kone toks pat kaip klarneto, nepaprastai gražus vibrato, nuostabi intonacija, prilygstanti fleitai. Smolkskus griežė puikiai. Jį turėtų išgirsti ir kitų šalių klausytojai. Jis tikrai to vertas“.

PRANĖ ŠLUTIENĖ: Berods, jau esate kartą buvęs Čikagoje? Kada tai buvo? O ko galėsime iš jūsų tikėtis šį kartą?

ANTANAS SMOLSKUS: Čikagoje buvau du kartus — 1973 metais su Lietuvos menininkų grupe ir 1990 metais su mano vadovaujamu ansambliu „Vilnius“. Šį kartą grosiu su akordeonų duetu. Programoje — populiari ir nuotaikinga birbynės bei akordeono muzika.

PRANĖ ŠLUTIENĖ: Nuo tada, kai buvotė Čikagoje, daug vandens nutekėjo. Kur per tą laiką koncertavote?

ANTANAS SMOLSKUS: Po įsimintinos koncertinės 1973 metų kelionės Šiaurės Amerikoje, kaip solistas su įvairiais ansambliais ir orkestrais koncertavau daugelyje Europos šalių, Japonijoje, Kanadoje, Australijoje, Peru, Naujojoje Zelandijoje, Urugvajuje, Brazilijoje, Ar-

gentinoje ir kitur. Daug kur po keletą kartų.

PRANĖ ŠLUTIENĖ: Ko žiūrovai gali tikėtis iš koncerto, kuriame groja Lietuvos žymiausias birbynininkas ir du akordeonistai? Paprastai birbynė jungiasi su kitais liaudies instrumentais, o šį kartą su akordeonu. Gal akordeonas irgi įeina į liaudies instrumentų eilę?

ANTANAS SMOLSKUS: Graži draugystė mane riša su akordeonistais. Daug esu koncertavęs su tarptautinių konkursų laureatu, akordeonų kvintetu „Concertino“. Šiuo metu groju su taip pat eilės tarptautinių konkursų laureatu Eduardo Gabnio ir Genadijus Savkovo akordeonų duetu. Šalia liaudies instrumentų ansamblių esu koncertavęs su Valstybinių pučiamųjų instrumentų orkestru „Trinitas“, įvairiais simfoniniais bei kameriniais orkestrais. Birbynė yra lietuvių liaudies muzikos instrumentas, tačiau jos galimybės prilygsta klarnetui ir obojui. Todėl birbynė yra prieinamas labai platus repertuaras. Nauja spalva birbynė suskamba ir su akordeonais.

PRANĖ ŠLUTIENĖ: Jūs organizavote keliones ne tik į Šiaurės, bet ir į Pietų Ameriką bei Australiją. Kiek turėsite koncertų ir kurias vietas aplankysite?

ANTANAS SMOLSKUS: Norėčiau pasidžiaugti sėkmingu bendru mūsų pasirodymu 1996 metais birželio-liepos mėnesiais Australijoje ir Naujojoje Zelandijoje. Mūsų programą turėjo progos pamatyti ir išgirsti Sidney bei Melbourne lietuvių publika. Programos priėmimas buvo puikus.

Dabartinę kelionę aš organizuoju pats. Kaip sako liaudies patarlė: „neturėk šimta litų, o turėk šimtą draugų“. Draugų aš turiu visame plačiame pasaulyje, kurie ir padeda man realizuoti kelionių planus. Be Šiaurės Amerikos mes dar koncertuosime Brazilijoje, Argentinoje ir Urugvajuje. Kitų metų planuose: Kinija, Naujoji Zelandija ir Australija.

PRANĖ ŠLUTIENĖ: Eduardas Gabnys ir Genadijus Savkovas — visai nauji Amerikoje. Ką judu galėtumėte papasakoti apie save ir savo meninį darbą mūsų skaitytojams?

EDUARDAS GABNYS: Gimiau 1951 metais Panevėžyje. Čia pradėjau muzikos mokslus vaikų muzikos mokykloje, konservatorijoje. Vėliau mokiausi Vilniuje, 1976 metais baigiau Lietuvos muzikos akademiją, 1986 metais Kijevo konservatorijos aspirantūrą. Koncertuoti pradėjau dar būdamas studentu, grojau liaudies instrumentų ansambliuose „Sutartinė“ ir „Ladūto“. Ženklausia koncertinė veikla — duete su Genadijus Savkovo. Dirbu pedagoginį darbą, esu Lietuvos muzikos akademijos docentas, prarektorius.

Akordeonas — Lietuvoje populiarius instrumentas. Juo grojama solo ir su pritarimu, įvairiuose ansambliuose. Ypač jis dažnai „naudojamas“ liaudiškose vadinamose kapeliose. Akordeonas nėra lietuvių liaudies instrumentas, tačiau labai glaudžiai susijęs su liaudies muzika. Akordeonas ir armonika — „nuolatiniai“ Dainų švenčių instrumentai. Muzikos akademijoje akordeonistai studijuoja liaudies instrumentų katedroje kartu su birbynininkais ir kanklininkėmis. Akordeono populiarumą Lietuvoje patvirtina Tarptautiniai akordeono muzikos festivaliai, kurie vyksta nuo 1986 metų. Na, o mes su Genadijus Savkovu esame šio festivalio organizatoriai.

PRANĖ ŠLUTIENĖ: Genadijus, papasakokite apie save, jūsų mokslus ir kur esate koncertavę?

GENADIJUS SAVKOVAS: Gimiau 1952 metais Sibiro mieste Omske, bet didesnę gyvenimo dalį gyvenau Vilniuje. Visi kūrybiniai pasiekimai susiję su Lietuva. Baigiau Lietuvos muzikos akademiją 1976 metais (tuometinė konservatorija) kartu su Eduardu Gabniu, kartu grojame jau 20 metų.

Beje, mūsų ansamblio pradžia — dviem fortepijonais studijų metais. Po mokslo Lietuvos muzikos akademijoje, jau kaip akordeonų duetas, mokėmės Kijevo konservatorijos aspirantūroje. Pastaraisiais metais koncertavome Australijoje, Naujojoje Zelandijoje, Švedijoje, Suomijoje, Italijoje ir kitur. Koncertuose dažnai grojame su Lietuvos dainininkais, smuikininkais. Pastaruoju metu dažnai koncertuojame

Arnoldas Voketaitis ir Mūza Rubackytė per Čikagos WFMT

GILBERT R. JOHNS

Sausio 20 dieną Čikagos klasikinės muzikos radijo stotis WFMT savo programoje „Live from Studio One“ klausytojams pateikė nepaprastą rečitalį dviejų išskirtinių lietuvių menininkų — pianistės Mūzos Rubackytės ir boso-baritono Arnoldo Voketaitio.

Lietuvoje gimusi Mūza Rubackytė, šiuo metu gyvenanti Paryžiuje, pastaruoju metu yra koncertavusi Čikagoje. Jos skambinimas įrašytas CD kasetėse; ji yra laimėjusi daugybę premijų Europoje, įskaitant pirmąją premiją Budapešto konkurse. Jos stilius yra šiltas, turtingas, netgi tirštasis (ji gausiai naudoja pedalą), kuris nelabai dažnai girdimas JAV-ėse. Tačiau jis yra muzikalus, išmąstytas ir žinoviškas. Ji skambino Bach-Busoni „Chaconne“ iš Bach'o antrosios „Partita“ ir Beethoven'o „Appassionata“ stiliumi, kuris, aš įtariau, buvo svetimas daugumai jos klausytojų. Bet ji tikrai savitai pasi-
reikė Liszt'o koncerto etudu Nr. 2 — tai buvo tiek gera interpretacija, kokią bet kada girdėsime.

Amerikoje gimęs Arnoldas Voketaitis (jo tėvai kilę iš Lietuvos) jau dešimtmečius yra rėmęs Lietuvos meną ir kultūrą. Tačiau pasauliniu mastu jis žinomas kaip vienas didžiųjų operos dainininkų — boso-baritonų ir aktorių. Tai kategorija, įjungianti tokius legendinius dainininkus kaip Ezio Pinza, Norman Treigle ir dabartinę garsenybę Samuel Ramę.

Arnoldas Voketaitis Čikagos publikai geriausiai pažįstamas iš jo veiklos Čikagos Lyric Opera, kur jis dainavo pagrindines roles tokiuose veikaluose, kaip Beethoven'o „Fidelio“, Mozart'o „Figaro vestuvės“ ir Britten „Peter Grimes“. Dešimt metų jis buvo pagrindiniu artistu New York'o City Opera jos klestėjimo dienomis, kur jo labiausiai žinoma kolegė buvo dainininkė Beverly Sills.

Voketaitis gali būti labai juokingas — tai matyti, kai jis publiką verčia iš kelių, ja juokindamas tokiose rolėse, kaip Don Basilio Rossini „Sevilijos kirpėjas“ ar savotiškai beveik mielo dr. Dulcamara Donizetti „Meilės eliksyras“. Bet jis taip pat moka išreikšti pilną Mefistofelio grėsmę Gounod „Fauste“ ar grafo Melynbarzdžio Bartok'o „Mėlynbarzdžio piliję“, o taipgi visus

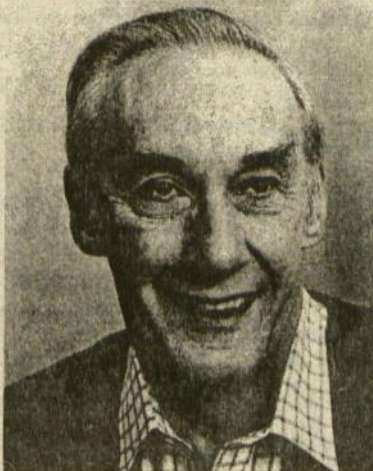
* Dr. Gilbert R. Johns recenzuoja muzikinius renginius *The Chicago Tribune* laikraštyje. Dvylika metų jis buvo muzikos kritikas *Colorado Springs Gazette Telegraph* ir KCME FM. Šiuo metu jis yra profesorius emeritus Colorado College, kur jis dar kartkartėmis dėsto, nors jo gyvenvietė yra Čikaga.

su birbyninku Antanu Smolkskumi. Mūsų akordeonai „Excelsion“ yra natūraliais balsais, be pastiprinimo. Jie pagaminti pagal specialų užsakymą Italijoje. Mūsų dueto repertuare klasikinė, lietuvių liaudies ir lietuvių kompozitorių muzika. Stengiamės ir savo programas įtraukti pramoginę muziką iš viso pasaulio.

Šiuo metu dirbu Lietuvos muzikos akademijoje ir Vaikų muzikos mokykloje. Dueto repertuare originali akordeono, o taip pat ir įvairių tautų liaudies ir pramoginė muzika, klasikų aranžuotės ir transkripcijos (dažniausiai patį atlikėju). „Premio Internazionale Astor Piazzolla“ (1994, Italijoje) ansamblis buvo apdovanotas specialiu prizų už Astor Piazzolla kūrinių aranžuotes. Daug dėmesio skiria lietuvių kompozitorių kūrybai.

tris boso-baritono niekadėjus, įskaitant dr. Stebuklą, Offenbach'o operetėje „Hoffmann'o pasakas“ Voketaitis gali parodyti ir blogį, ir kančią titulineje Musorgskio operoje „Boris Godunov“.

Pirmadienį transliuotas per radiją rečitalis buvo išpūdingas tour-de-force, ta prasme, kad Voketaitis ne tik atkūrė daugelį šių savo rolių, bet taip pat, kad jis tai atliko be savo grėsmingos arba kerinčios būsenos scenoje. (Jis yra aukštas, imponuojantis, galtingas vyras.) Dainuojamus veikėjus jis atkūrė vien savo balsu — tai didelio dainuojančio aktoriaus žymė.

Arnoldas Voketaitis

Voketaitis padainavo dvi koncertines arijas: Beethoven'o „Mit Maedeln sich vertragen“ ir Mozart'o „Cosi dim'ue Tradisci“ elegantišką koncertinį scenos stiliumi. Iš Beethoven'o operos „Fidelio“ jis padainavo kalėjimo sargų Rocco ariją (vokiškai) apie pinigų ir gėdos. (Kas gali užmiršti Voketaitį, Čikagos Lyric operos „Fidelio“ pastatyme dainuojantį Don Fernando, karaliaus ministrą, įžengiantį gale beveik kaip deus ex machina, vilkintį švytinčią baltą, ir turtingais, giliais, raminančiais tonais viską išlyginantį, sutvarkantį...)

Daug kas apie Arnoldą Voketaitį galvoja kaip apie Mozart'o operų bosą, ir pirmadienio vakarą jis mums parodė kodėl. Nors jis atvirai prisipažįsta, kad jau peržengęs 60 metų, jo turtingas, gilus, tiesiog mahoganinis balsas tebėra lankstus, išraiškingas ir nei kiek nepraradęs jo galingo skambesio... Tarsena, dažnai didelis kliuvynys dainininkams su galingais, giliais balsais, niekada nebuvo problema Voketaičiui. Jis skamba geriau negu bet kada — gyvai ir aiškiai su kiekvienu skienienu, dainuojamu prancūziškai, itališkai, vokiškai ar ang-

Mūza Rubackytė

liškai. Kiti turės spręsti, kaip tiksliai jo lietuviška tarsena.

Voketaitis padainavo dvi Figaro arijas (itališkai) iš „Vestuvių“ — turbūt pagrindinius rečitalio momentus. Jis atliko „Se vuol ballare“, kur būsimas jaunikis praneša, kad grafas negalės išnaudoti Figaro nuotaką Susanna, bandydamas pasinaudoti feodalinę droigt-de-seigneur teise. Čia Voketaitis pasitelkia savo daugelio metų patirtį išreikšti staccato pabrėžti, parodant savo ryžtą priversti grafą šokti pagal jo muziką.

Akinančiame programos posūkyje Voketaitis padainavo „Non piu andrai“, kur Figaro juokiamu kariniu stiliumi, besilovinant didvyriškumą ir pergale, papasakoja baugiam meilės kankinamam Cherubino, išstremtam būti pulko karininku, kas tikrai yra karas ir kova.

Voketaitis buvo griaužiantis, besityčiojantis Mefistofelis serenadeje iš „Fausto“, su labiausiai pakertančiu, diabolisku juoku, kokį bet kada būtumėte girdę.

Žaismingu krypties pokyčiu, Voketaitis dainavo dr. Dulcamara pradinę ariją iš „Eliksyro“, ne originalo italų kalba, bet lietuviškai. Šitoji yra viena iš didžiųjų, apgaules arijų visame operiniame repertuare, ir Voketaitis ją atliko su nesąžiningo keliaujančio pirklio beveik niūniuojančia klaida ir sumanumu. Radijo klausytojai, suprantantys lietuviškai, ko gero čia pat išbėgo pirti tuos šundaktariškus vaistus, kuriuos jis piršo.

Voketaitis savo rečitalio dalį pabaigė, pateikdamas skirtingą posūkį Mozart'o-Salieri santykiui, padainuodamas angliškai ilgą atidaromąjį monologą Rimsky-Korsakov „Mozart ir Salieri“. Čia Voketaitis panaudojo savo dramatinį įgūdį išskelti tą gėlą, kančią ir nusivylimą, kuriuos Salieri jautė, ir būdamas du didžiųjų menininkų, kuriuos jis yra, Voketaitis padarė, kad šis kūrinyje skambėtų gerensnis, negu jis, galimas dalykas, iš tikrųjų yra.

Apie Juozą Eretą...

(Atkelta iš 3 psl.)

viskam suranda laiko. Po knygelės viršeliu tebelaukau ir jau gelsantį kunigo redaktoriaus laišką... Jo data vadovaudamasis, lengvai suradau ir reikiamus savo dienoraščio įrašus. Džiaugiausi ten knygelę gavęs, džiaugiausi, kai perskaičiau, jos turiniu. Žadėjau dr. Eretui padėkos laišką rašyti. Bet ar tikrai parašiau — nepamenu. Reiktų ilgiau knaisiotis po savo dienoraštinis labirintus...

O kad skaitytojas nors kiek pajustų prof. Juozą Eretą atsiųstos knygelės turinį, šį rašinį baigsiu dviem jos ištraukom. Pirmoji — tiksliai citata (vertimas iš vokiečių kalbos, aišku):

„Kai traukinys turi stoty pasirodyti šešioliktą ir trys minutės, o jūsų laikrodis rodo šešioliktą ir keturias minutes, bet traukinio dar nematyti, tai arba laukiamas traukinys ne šveicariškas, arba ne šveicarų gamybos jūsų laikrodis“.

Antrą dalykėlį pateikiu laisvu vertimu. Jis buvęs paskolintas iš R. A. Langford knygos:

Sukūręs pirmąjį šveicarą, Dievas paklausė, ko jis noris? „Kalnu!“, šis šūktelėjęs. Sukūręs kalnus, Dievas klausė, ko dar norėtum? Šveicaras: „Karvių!“ Gavęs karvių, šveicaras vieną pamelžęs, pasėmęs sau puoduką pieno, pasigardžiavęs, pasėmęs antrą puodelį ir davęs gerti Viešpačiui. Puodelį išlenkęs, pagyręs pieno skonį, Viešpatys vėl: „Ko dar iš manęs norėtum?“ Šveicaras: „Vieną franką dvidešimt, Viešpatie!“

Alfonsas Nakas
Sunny Hills, Florida

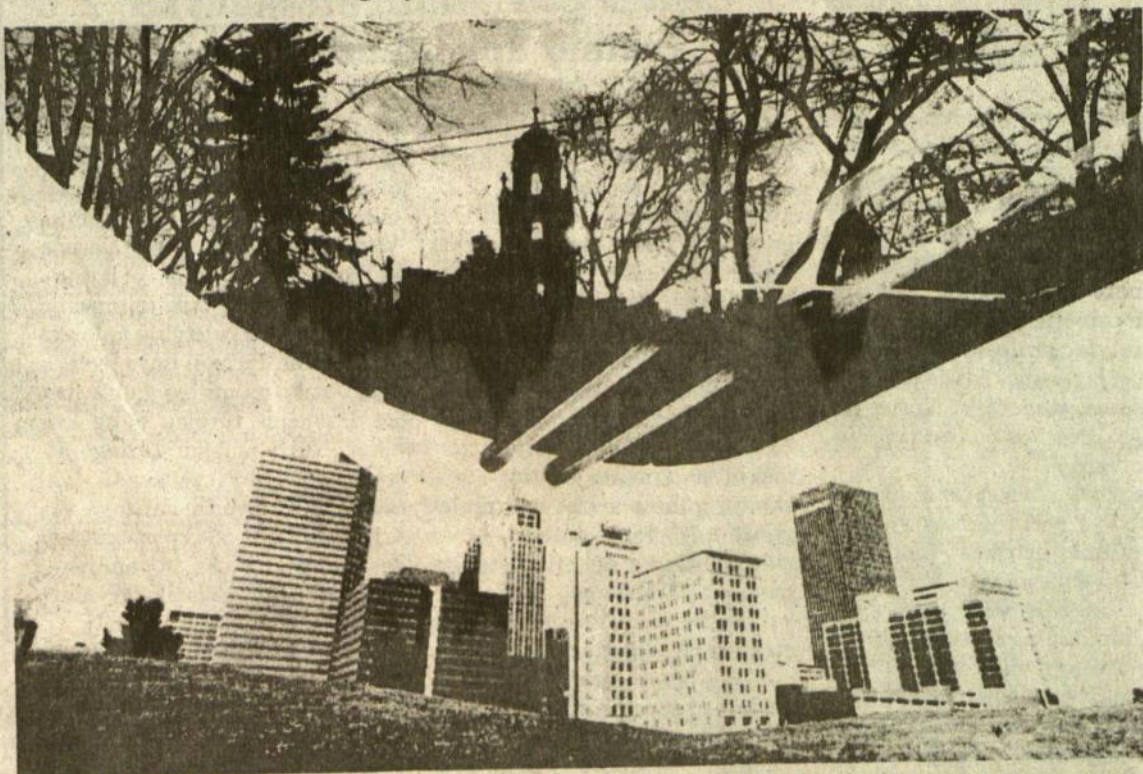
Statoma nauja bažnyčia Nidoje

Neringos miesto savivaldybė pateikė miesto visuomenei svarstyti Nidoje numatomos statyti katalikų bažnyčios projektą. Tai turėtų būti pirmieji Lietuvoje į natūralų gamtos amfiteatrą atsiveriantys maldos namai.

Pagal vietos architektų sumanymą, nedidelė, grakšti bažnytelė iškilis ant nedidelės smėlio kalvos pačiame Nidos centre. Joje po stogu galės melstis apie trys šimtai žmonių. Vasarą, kai į kurortą suvažiuos daugiau tikinčiųjų, atsivers trys naujųjų maldos namų sienos. Bažnyčios centre įrengta altorių ir šv. Mišias aukojantį kunigą matys ir girdės tūkstančiai aplinkinėse atslaitėse susibūrusių žmonių.

Savivaldybės vadovai tikisi, kad ateinantį pavasarį ši bažnytelė bus pradėta statyti.

(Elta, 12.11)

Algimantas Kezy

Iš serijos „Cityscapes II“

Algimanto Kezio fotografinių darbų ir Zino Kazėno tapybos darbų paroda buvo atidaryta sausio 18 dieną Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois, kur ji vyks iki vasario 9 dienos.